

Emina BERBIĆ KOLAR* – Ivona DUJČEK**

Somatski frazemi u romanima *Dvori od oraha*, *Freelander* i *Selidba* Miljenka Jergovića¹

Somatic Idioms in the Novels »Dvori Od Orah«, »Freelander« and »Selidba« By Miljenko Jergović

Sažetak: Somatski su frazemi oni kojima je barem jedna sastavnica dio tijela. Somatska je frazeologija na važnom mjestu u jezičnom frazeološkom korpusu jer su somatski frazemi jedna od najzastupljenijih skupina frazema u mnogim jezicima. U radu je navedena problematika vezana za somatske frazeme i objašnjena su neslaganja među frazeolozima kada je riječ o svrstavanju određenih frazema unutar somatskoga frazeološkoga korpusa što čini teorijski okvir rada zajedno s poglavljem o strukturnoj analizi frazema. Frazeološkom je analizom romana *Dvori od oraha*, *Freelander* i *Selidba* Miljenka Jergovića zabilježen velik broj somatskih frazema čija je simbolika navedena i objašnjena prateći teorijski okvir postavljen u radu, nakon čega su somatski frazemi analizirani strukturno i značenjski uz navođenje konteksta u kojem se pojavljuju u navedenim romanima.

Ključne riječi: frazeološka analiza; Miljenko Jergović; somatski frazemi; hrvatski jezik; književnost; roman.

Summary: Somatic idioms are those in which at least one component is a part of the body. Somatic phraseology occupies an important place in the linguistic phraseological corpus because somatic idioms are one of the most common groups of idioms in many languages. The paper presents the issues related to somatic idioms and explains the disagreements among phraseologists regarding the classification of certain idioms within the somatic phraseological corpus, which forms the theoretical framework of the paper together with the chapter on the structural analysis of idioms. The phraseological analysis of the novels »Dvori od oraha«, »Freelander«, and »Selidba« by Miljenko Jergović recorded a large number of somatic idioms whose symbolism is stated and explained following the theoretical framework set out in the paper, after which the somatic idioms were analyzed structurally and semantically, indicating the context in which they appear in the novels mentioned above.

Keywords: phraseological analysis, Miljenko Jergović, somatic idioms; croatian language; literature; novel.

* Prof. dr. sc. Emina Berbić Kolar, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Osijek, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Cara Hadrijana 10, 31 000 Osijek, Hrvatska ■ Full Prof. Emina Berbić Kolar, Ph.D., Faculty of Education Osijek, J. J. Strossmayer University in Osijek, Cara Hadrijana 10, 31000 Osijek, Croatia ✉ ebkolar@foozos.hr

** Ivona Dujčec, mag. prim. educ., Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Osijek, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Cara Hadrijana 10, 31 000 Osijek, Hrvatska ■ Ivona Dujčec, M.A. in Primary Education, Faculty of Education Osijek, J. J. Strossmayer University in Osijek, Cara Hadrijana 10, HR-31000 Osijek, Croatia ✉ idujcek@foozos.hr

¹ Dijelovi ovoga rada nastali su na temelju diplomskoga rada autorice Ivone Dujčec pod nazivom *Frazemi u romanima »Dvori od oraha«, »Freelander« i »Selidba« Miljenka Jergovića* napisanoga pod mentorstvom prof. dr. sc. Emine Berbić Kolar i obranjenoga 18. srpnja 2022. pri Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku.

Uvod

Frazeologija se kao lingvistička disciplina u posljednjem desetljeću sve brže razvija, stoga ne čudi sve veći interes za frazeologiju koji se širi i izvan znanstvenih i nastavnih krugova, a razlog je tomu pristupanje toj jezičnoj disciplini na različite načine, s različitih stajališta i uz primjenu suvremenih metodoloških pristupa.²¹ Sve su češća promišljanja o postojećoj problematici frazeologije kao jezikoslovne discipline. Istraživanje kulture, povijesti i običaja govornika određenoga jezika preduvjet je za istraživanje frazeološkoga korpusa toga jezika, stoga frazeologija zahtijeva suradnju različitih jezičnih i izvanjezičnih disciplina radi istraživanja značenja i podrijetla frazema (frazeologizama). S obzirom na navedeno, područje se istraživanja širi i postavljaju se pitanja koja vode do novih spoznaja. Frazeologija se uobičajeno definira kao jezikoslovna disciplina koja proučava frazeme (frazeologizme), odnosno stalne sveze riječi, u kojima jedna ili više sastavnica gubi svoje osnovno značenje.³ Također se navode dva osnovna značenja termina *frazeologija*: prvo se odnosi na lingvističku disciplinu koja se bavi proučavanjem ustaljenih izraza u okviru jednoga ili više jezika; dok je drugo ukupnost frazema nekoga jezika s različitim klasifikacijama: prema pojedinim sastavnicama (npr. somatska frazeologija), prema vremenskoj raslojenosti (npr. arhaična frazeologija), prema područnoj raslojenosti (npr. regionalna frazeologija) ili prema podrijetlu i proširenosti upotrebe (npr. posuđena i internacionalna frazeologija).⁴ Detaljnija je podjela frazeologije s obzirom na sastavnice određenoga semantičkoga polja, primjerice zoonimna frazeologija (ukupnost frazema sa zoonimnim sastavnicama) ili somatska (ukupnost frazema sa somatskim sastavnicama). Nadalje, frazeologija se klasificira na nacionalnu (ukupnost frazema nacionalnoga karaktera), posuđenu (ukupnost frazema posuđenica), arhaičnu (ukupnost arhaičnih frazema), dijalektnu i regionalnu (ukupnost frazema koji se upotrebljavaju na određenom području). Na kraju se ističe frazeologija kojom se služe pojedini književnici (npr. frazeologija Miroslava Krležu).⁵

Frazem je osnovna jedinica frazeologije, a sastoji se od »najmanje dviju sastavnica za koje je karakteristična ustaljenost upotrebe, cjelovitost i relativno čvrsta struktura«.⁶ Frazeološke sveze rabe se kao cjelovite, gotove jedinice, stoga ne nastaju u govornom procesu, već su govorniku unaprijed poznate.⁷ Također sveza među sastavnicama frazema postojana je i prepoznatljiva, a značenje se frazema ne izvodi iz pojedinih sastavnica, već su neki dijelovi frazema, ili svi, doživjeli značenjsku preobrazbu.⁸ Frazem *ići*

² D. MIŠETIĆ, *Frazemi biblijskoga podrijetla u talijanskome i hrvatskome jeziku*, disertacija, Zagreb, 2021., 10.

³ A. MENAC, *Hrvatska frazeologija*, Zagreb, 2007., 5.

⁴ A. MENAC, Ž. FINK ARSOVSKI, R. VENTURIN, *Hrvatski frazeološki rječnik*, Zagreb, 2014., 5.

⁵ E. BERBIĆ KOLAR, *O frazeologiji i frazemima općenito*, u: D. SMAJIĆ, I. KRUMES, N. MANCE (ur.), *U jezik uronjeni: Zbornik posvećen Ireni Vodopiji*, 2018., 215–222.

⁶ A. MENAC, Ž. FINK ARSOVSKI, R. VENTURIN, *Hrvatski frazeološki rječnik*, 2014., 5.

⁷ A. MENAC, *Hrvatska frazeologija*, 9.

⁸ Lj. KOLENIĆ, *Riječi u svezama: Povijest hrvatske frazeologije*, Osijek, 2006., 5.

(komu) niz dlaku primjer je frazema koji se ne reproducira spontano, već se rabi kao gotova sveza. Ističe se da značenje navedenoga frazema nije jednako zbroju pojedinačnih riječi od kojih se sastoji, nego je došlo do pretvorbe značenja jer značenje *protiviti se / prkositi* nije moguće pronaći ni u jednoj od riječi od kojih je navedeni frazem sastavljen.⁹ Frazemi, kao predmet istraživanja frazeologije, zastupljeni su u svim funkcionalnim stilovima i dokaz su međusobnih utjecaja i strujanja između dvaju ili više jezika. Budući da slikovitost i ekspresivnost obilježavaju frazem kao jezičnu jedinicu, frazemi su sveprisutni u govornoj i u pisanoj komunikaciji. Somatski su frazemi jedna od najzastupljenijih skupina frazema unutar frazeoloških korpusa mnogih jezika, a definiraju se kao frazemi kojima je barem jedna sastavnica dio tijela.¹⁰ Detaljnom analizom triju Jergovićevih romana – *Dvori od oraha*, *Freelander* i *Selidba* (u nastavku rada DOO, F, S) – zabilježen je značajan broj somatskih frazema čiji popis slijedi u nastavku uza strukturnu i značenjsku analizu te kontekst u kojem se u romanima pojavljuju. U radu je značenje zabilježenih frazema određeno pomoću *Hrvatskoga frazeološkoga rječnika* autora Menac, Fink Arsovski i Venturin iz 2014. godine te *Hrvatskoga jezičnoga portala* dostupnoga online.

1. Somatski frazemi

Somatska frazeologija na važnome je mjestu u jezičnom frazeološkom korpusu. Somatizmi su najprimjetniji sloj jezičnih jedinica na razini frazeologije, a izvorni govornici njihovom upotrebom u svakodnevnom govoru prenose znanje o svom organizmu i poimanju objektivne stvarnosti.¹¹ Među frazeolozima postoje određena neslaganja kada je riječ o somatskim frazemima. Naime, dok jedni frazeolozi u somatske frazeme svrstavaju isključivo frazeme koji za sastavnicu imaju dio ljudskoga tijela, drugi u somatsku frazeologiju uključuju i frazeme kojima je sastavnica dio tijela životinja. Istodobno jedni somatskim frazemima smatraju samo vidljive organe koji se nalaze na površini ljudskoga tijela, dok drugi unutar somatske skupine promatraju i frazeme koji za sastavnice imaju i unutarnje organe i koji uključuju dušu i um. Frazeolozi pak zaključuju da se somatskim frazemima izriču čovjekove emocije, mentalne sposobnosti i različiti postupci koji za cilj imaju prikazati čovjekove stavove prema unutrašnjemu svijetu i naglasiti ulogu simbolike pojedinih dijelova tijela.¹² Nadalje, neki somatski frazemi za sastavnice imaju i dva somatizma čija važnost može biti jednaka, pa su oba primarna (npr. <sama> *kost i koža, od krvi i mesa*), ili nejednaka, pa je jedan primaran, a drugi sekundaran (npr. *imati mozga u glavi, držati jezik za zubima*).¹³ Dakle u somatske se frazeme ubrajaju oni frazemi koji

⁹ S. HAM, *Pravopisu – ponosu! ili Pravopisu – po nosu!*, u: *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 47(1999.)4, 140.

¹⁰ B. KOVAČEVIĆ, *Hrvatski frazemi od glave do pete*, Zagreb, 2012., 16.

¹¹ A. DUGANDŽIĆ, *Somatski frazemi u hrvatskom i ukrajinskom jeziku*, doktorski rad, Zagreb, 2019., 28.

¹² B. KOVAČEVIĆ, *Hrvatski frazemi od glave do pete*, 16.

¹³ *Isto*, 19.

sadržavaju barem jedan somatizam, koji može biti primaran ili sekundaran i koji se odnosi isključivo na ljudsko tijelo, pri čemu somatska sastavnica može biti i unutarnji i vanjski dio ljudskoga tijela. U somatske frazeme ne ubrajaju se apstrakcije (*duša, um*) i tjelesne izlučevine (*znoj, suza*), kao ni geste.¹⁴

1.1. SOMATIZAM GLAVA KAO SASTAVNICA

Glava se u rječnicima simbola određuje kao »simbol snage aktivnoga načela koji uključuje nadmoć u upravljanju, naređivanju i prosvjetljivanju«. Nadalje, *glava* je u većini slučajeva primarni somatizam u somatskih frazema i u hrvatskoj somatskoj frazeologiji simbolizira život, osobu i spremište misli, ideja, memorije i snova.¹⁵ Važnost glave potvrđuje činjenica da se u većem broju mitologija spominju višeglava bića: životinje, ljudi, duhovi, bogovi i božice kojima se pripisuju različita nadmoćna svojstva, a broj glava često predstavlja broj života.¹⁶ U trima romanima Miljenka Jerговиća zabilježeni su sljedeći somatski frazemi sa somatizmom *glava*:

- *prelaziti preko mrtvih glava* – ne prezati ni pred čim radi svojega cilja
Borit će se kao lavica, prelazit će preko mrtvih glava, izložiti sebe i sve svoje, ali neće je primiti nazad... (DOO, str. 23.)
- *preko tuđih glava* – na osnovi drugih ljudi
(...) koja će preko tuđih glava ostvarivati neku svoju pravdu. (DOO, str. 55.)
- *doći glave komu/čemu* – prouzročiti čiju smrt
(...) ali optimist u zla vremena mogao je doći glave jedino samome sebi. (DOO, str. 55.)
- *bježati glavom bez obzira* – bježati/odlaziti ne osvrćući se
Kad to vide, žene bježe glavom bez obzira. (DOO, str. 124.)
- *izgubiti glavu* – poginuti
Mrzio je Staljina i prije Rezolucije Informbiroa, kad se zbog ružne riječi o njemu mogla izgubiti glava. (DOO, str. 181.)
- *ne ide komu u glavu* – ne shvaćati
Kako ti ne ide u glavu što činiš kad prozivaš poštene ljude... (DOO, str. 183.)
- *nebo se sruši na glavu komu/čemu* – tko/što strada, pogine
Budalama koje to ne shvaćaju je suđeno da im se nebo sruši na glavu. (DOO, str. 185.)
- *kao muha bez glave* – bez cilja
Satima je trčala dvorištem kao muha bez glave... (DOO, str. 187.)

¹⁴ Isto, 20–21.

¹⁵ Isto, 107.

¹⁶ A. DUGANDŽIĆ, *Somatski frazemi u hrvatskom i ukrajinskom jeziku*, 41.

- *doći koga glave* – prouzročiti čiju smrt
Staljin ga dođe glave! govorilo se po trgu. (DOO, str. 190.)
- *natovariti što na glavu* – preuzeti što na sebe
(...) ionako si na glavu natovariš sve grijehe ljudi koji su bilo kada i bilo gdje počinili istu stvar. (DOO, str. 191.)
- *mućnuti glavom* – razmisliti
Valja se nad životom zamisliti; vino ne voli kad ga mućkaju, ali glavom valja mućnuti... (DOO, str. 191.)
- *nad glavom se roje upitnici* – ništa nije jasno
Krčmar se odgegao do kuhinje, dok su mu se nad glavom rojili upitnici kao u Disnejevom stripu Mika Miš. (DOO, str. 274.)
- *spasiti (čiju) glavu* – spasiti život
Vlastitu glavu stavio je u torbu da spasi Kleinovu glavu... (DOO, str. 284.)
- *izvući živu glavu* – ostati živ
(...) nego sam uvijek gledao kako bi izvuko živu glavu i bilo je puno gorih situacija od ove. (DOO, str. 301.)
- *gubiti glavu* – poginuti
Pariz je simbol koji Hitleru stoji na putu, a meni nije na kraj pameti da gubim glavu zbog simbola... (DOO, str. 338–339.)
- *komu/čemu prolazi kroz glavu tko/što* – tko/što razmišlja o komu/čemu
Jedini Rafo nije osjećao veličinu trenutka, iako je znao što braći prolazi kroz glavu. (DOO, str. 462.)
- *izbaciti iz glave* – prestati razmišljati o komu/čemu
Morao bi ih izbaciti iz glave, pogotovu danas kad ide na svoje najduže putovanje kojim ga je nagradilo za vjernu službu bečkome caru. (DOO, str. 467.)
- *saginjati glavu pred silom* – pokoravati se autoritetu
A vidjela ga je kako saginje glavu pred silom. (DOO, str. 538.)
- *ni za živu glavu* – nipošto, ni u kojem slučaju
Igračku je proglasio tajnom i iznenađenjem, pa ni za živu glavu nije htio popustiti i otkriti što to gradi. (DOO, str. 578.)
- *neka je komu/čemu glava na ramenima* – neka je tko/što živ/živo
(...) samo neka je zdravlja i neka je glava na ramenima, navozit će se Karlo još svega i svačega. (F, str. 22.)
- *raznijeti komu/čemu glavu* – usmrtniti koga/što
(...) policijski specijalac dum dum metkom ne raznese pametnu i svojeglavu glavicu. (F, str. 74.)

- *proći komu/čemu kroz glavu* – prisjećati se koga/čega; pomisliti/pomišljati na koga/što
Toliko je bio nesretan, i toliko mu je mraka prošlo kroz glavu. (F, str. 126.)
- *leti glava komu/čemu* – tko biva ubijen
Poučena iskustvima dugih robovanja u kojima 'za jednu riječ glava leti'... (F, str. 187.)
- *VRTJETI se komu/čemu po glavi* – prisjećati se koga/čega; pomisliti/pomišljati na koga/što
(...) i do odlaska u postelju svašta nam se vrti po glavi. (S, str. 41–42.)
- *ne zna tko mu glavu nosi* – nije samostalan; zbunjen u životnim planovima
Bio je velika šepRTLja, nije znao tko mu glavu nosi. (S, str. 275.)
- *uzmaći glavom bez obzira* – pobjeći velikom brzinom, ne osvrćući se
(...) glavom bez obzira je uzmakao čim je otac završio u zatvoru. (S, str. 312.)

1.2. SOMATIZAM VRAT KAO SASTAVNICA

Vrat se u različitim kulturama smatra sjedištem duše, ljepote i života, a najčešće simbolizira vezu duše i tijela.¹⁷ U analiziranim romanima pronađeni su sljedeći frazemi kojima je somatizam *vrat* sastavnica:

- *natovariti na vrat* – opteretiti koga čime
Još će joj i ateizam natovariti na vrat. (DOO, str. 8.)
- *skinuti s vrata* – rasteretiti se
Shvatila je da Dianu ne može samo tako skinuti s vrata. (DOO, str. 10.)
- *navlačiti vruga na vrat* – uzrokovati nesreću ili problem
(...) Ivan si je navlačio vruga na vrat spominjući rahmetli Muju Bašagu... (DOO, str. 496.)

1.3. SOMATIZAM NOS KAO SASTAVNICA

Nos kao organ njuha usmjeruje želje i riječi te pokazuje simpatije i antipatije, pa je kao takav simbol oštroumnosti. U frazeologiji najčešće simbolizira instinkt, ponos i nametljivost.¹⁸ Zabilježena su dva somatska frazema sa somatizmom *nos* u analiziranim romanima:

- *izaći komu/čemu na nos* – dosaditi komu/čemu
Stari već odavno nije bio fotograf, a umjetnost mu je izašla na nos još u vrijeme kad je slikao generala Peru Živkovića... (DOO, str. 78.)

¹⁷ B. KOVAČEVIĆ, *Hrvatski frazemi od glave do pete*, 115.

¹⁸ *Isto*, 112.

- *nabijati na nos* – prigovarati komu što
Nju mu nitko nije nabijao na nos... (DOO, str. 187.)

1.4. SOMATIZAM OKO KAO SASTAVNICA

Oko, kao organ osjetila vida, simbol je intelektualnoga opažanja. Njegova se simbolika može promatrati i kao vidovitost, sveznanje i vrata u ljudsku dušu, a uz to i kao simbol prosuđivanja ili autoriteta. U frazeološkom korpusu *oko* simbolizira osobu, vid, vještinu, pažnju, život i dragocjenost.¹⁹ U starozavjetnome svijetu oko je organ vida ili pak vidjelo/gledalo, no s druge strane oko istodobno označuje svu pojedinčevu duševno-duhovnu osobnost i djelatnost.²⁰ Pronađeno je šest frazema u trima romanima Miljenka Jergovića koji za sastavnicu imaju somatizam *oko*:

- *grunu/pođu suze na oči komu/čemu* – tko počne plakati
Diani su, bez ikakve najave, grunule suze na oči. (DOO, str. 21.)
- *u tren oka* – velikom brzinom, istoga trena
(...) a afera, najveća od kraja rata, u tren oka protresla je grad. (DOO, str. 35.)
- *ne sklapati oči* – ne spavati
Zbog nečega drugog noćima nije oka sklapao... (DOO, str. 292.)
- *otvoriti četvere oči i uši* – opažati s velikom pozornošću
E, moja ti, kad bi znala koliko si sretna, otvorila bi četvere oči i uši... (DOO, str. 405.)
- *ugasilo se oko komu/čemu* – preminuo je tko / uginulo je što
U jednome se treptaju ugasilo konjsko oko. (F, str. 82.)
- *vidjeti/pogledati/otkriti golim okom* – vidjeti/pogledati/otkriti bez ikakvih vid-nih pomagala
(...) i kad je golim okom i bez naročitih policijskih znanja otkrio da su im pasoši krivotvoreni... (F, str. 150.)

1.5. SOMATIZAM UHO KAO SASTAVNICA

Uho je u hrvatskoj frazeologiji simbol poimanja i komunikacije.²¹ Analizom triju romana Miljenka Jergovića pronađena su četiri somatska frazema sa somatizmom *uho*:

- *vezati uši komu/čemu u mašnu* – ozlijediti koga
(...) oćeš da ti uši vežem u mašnu, je li? (DOO, str. 233.)
- *neće stići do ušiju* – tko neće čuti što
(...) i smijali se šalama koje nikada neće stići do ušiju običnoga svijeta... (DOO, str. 369.)

¹⁹ Isto, 108–109.

²⁰ T. LADAN, *Etymologicon. Tumač raznovrsnih pojmova*, Zagreb, 2006., 723.

²¹ B. KOVAČEVIĆ, *Hrvatski frazemi od glave do pete*, 109.

- *otvoriti četvere oči i uši* – opažati s velikom pozornošću
E, moja ti, kad bi znala koliko si sretna, otvorila bi četvere oči i uši... (DOO, str. 405.)
- *ostati u uhu komu/čemu* – zapamtiti koga/što
(...) ostalo u uhu, da nikada, sve do smrti, ne zaboravi kako je pokunjen otišao kući... (F, str. 134.)

1.6. SOMATIZAM USTA/VILICA/USNE KAO SASTAVNICA

Simbolika usta očituje se u stvaralačkoj moći. Usta, kao organ govora, simboliziraju sposobnost rasuđivanja i viši stupanj svijesti. U frazeologiji *usta* upućuju na čovjekov govor ili šutnju.²² Zabilježeni su sljedeći somatski frazemi sa somatizmom *usta/vilica/usna* tijekom analize triju spomenutih romana:

- *ispiranje usta (čijim imenom)* – ogovaranje koga
(...) započeti ispiranje usta njezinim imenom, koje će trajati godinama i zauvijek... (DOO, str. 22.)
- *isprati u ustima (koga – pola grada)* – ogovarati velik broj ljudi
(...) a i sama je u ustima već isprala pola grada pa je na neki način i bilo u redu da joj se vraća. (DOO, str. 40.)
- *uzeti koga/što u usta* – govoriti o komu/čemu
(...) ili ako čujem da si to ime još jednom uzeo u usta. (DOO, str. 184.)
- *objesiti krajeve usana* – oneraspoložiti se, snužđiti se
(...) da se barem triput podignu obrve i objese krajevi usana... (F, str. 7.)
- *sklopiti vilicu* – zatvoriti usta
(...) toliko se radovao da ni vilice nije stigao sklopiti, nego mu je, urlajući, Adam pljučkao komadiće kiselih krastavaca i gavrliovićke ravno u usta... (F, str. 76.)

1.7. SOMATIZAM RUKA KAO SASTAVNICA

Ruka je jedna od najplodnijih somatskih sastavnica i ima važno mjesto u frazeologiji. Somatizam *ruka/ruke* česta je sastavnica frazema, a temelj njihova nastajanja svijest je ljudi o funkciji ruku u svakodnevnom životu.²³ Djelovanje prstima, dlanom, šakom simbolizira početak ili završetak posla/rada/pothvata.²⁴ Analizom triju Jergovićevih romana zabilježeni su sljedeći somatski frazemi koji za sastavnicu imaju somatizam *ruka*:

²² Isto, 111.

²³ Isto, 115–116.

²⁴ T. LADAN, *Etymologicon*, 759.

- *ruku na srce* – iskreno govoreći
Što joj je, ruku na srce, i uspijevalo. (DOO, str. 117.)
- *preuzeti koga/što u svoje ruke* – preuzeti odgovornost za koga/što
Štitili bi jedno drugo i dalje da Diana nije krenula u školu i da Regina baš tada nije odlučila preuzeti njezin život u svoje ruke. (DOO, str. 278.)
- *dići ruke od koga/čega* – odustati od koga/čega
Odavno je on od svega ovog digo ruke. (DOO, str. 284.)
- *pasti u ruke komu/čemu* – biti zarobljen od strane koga
Nakon što je prošao Crnu Goru i kod Višegrada prešao Drinu, pao je u ruke Partizanima. (DOO, str. 332.)
- *dići ruku na sebe* – počiniti samoubojstvo
Već sutra je, naravno, cijelo Trebinje znalo da je carsko kumče diglo ruku na sebe. (DOO, str. 495–496.)
- *adut u rukama* – jak argument, dokaz
Ostao mu je samo jedan adut u rukama, ali taj je bio najjači. (DOO, str. 502.)
- *otimati kruh iz ruku* – onemogućiti komu da zarađuje za život
(...) i da su krajnje deprimirani time što im stranci otimaju igru i kruh iz ruku. (F, str. 139.)
- *preći u tuđe ruke* – netko drugi postat će vlasnikom čega
(...) a ova će ostati u Sarajevu, preći u tuđe ruke, izgubiti se iz moga života i sjećanja, neželjena, nepotrebna i suvišna – a u tom raspoređivanju mojih već odavno bivših knjiga... (S, str. 28.)
- *naći se pri ruci komu/čemu* – pomoći komu/čemu
Kada je umro, nije bilo nikoga da joj se nađe pri ruci. (S, str. 136.)
- *imati zlatne ruke* – biti vrlo vješt i učinkovit u poslu koji se obavlja rukama
(...) kao što smo rekli, bio inteligentan i darovit, i imao je zlatne ruke, ali nijednim od tih zanata on nije stvarno vladao. (S, str. 298.)
- *biti (čija) desna ruka* – biti čiji oslonac, pomagač
(...) ona je bila očeva desna ruka, njegovo životno uporište. (S, str. 312.)
- *biti na svoju ruku* – biti svojeglav
Ona koja je po njemu dobila ime, Karla zvana Lola i Lukre, bila je na svoju ruku... (S, str. 313.)

1.8. SOMATIZAM OBRAZ KAO SASTAVNICA

Simbolika je somatizma *obraz* u frazeologiji čast, poštenje, moral i dostojanstvo.²⁵ U trima analiziranim romanima zabilježeni su sljedeći somatski frazemi sa somatizmom *obraz*:

- *gubiti obraz* – gubiti čast, dostojanstvo
Ali što je Lazaru bilo važnije, s glavom bi gubio i obraz. (DOO, str. 356.)
- *ne prodaji obraz za malu paru* – čast i dostojanstvo nemaju cijenu
Ćuti, ne prodaji obraz za malu paru. (DOO, str. 357.)
- *udariti na obraz (koga/čega)* – govoriti loše o časti koga/čega
Bilo je delikatno udariti na obraz familije koja je istovremeno dala i partizanskog heroja... (DOO, str. 367.)

1.9. SOMATIZAM PRST KAO SASTAVNICA

Somatizam *prst* odnosi se isključivo na prste ruku, a pojedini prsti razvijaju vlastitu simboliku. Ističe se frazem *prst Božji* na koji je utjecala biblijska simbolika.²⁶ U analiziranim su romanima pronađena četiri somatska frazema sa somatskom sastavnicom *prst*:

- *kao prstom u pekmez* – izvrstan pogodak
Ko prstom u pekmez! Pogodili ste, mladi kolega. (DOO, str. 80.)
- *prst božanske sudbine* – sudbinska neizbježnost; predodređeno da će se dogoditi
(...) preostalih dvadeset ili četrdeset doživio bi kao nagradu i providenje, prst božanske sudbine koji potvrđuje kako ustrajnost u čežnji ima smisla. (DOO, str. 99.)
- *ne maknuti ni prstom* – ne učiniti ništa
Ona sigurno misli da su joj ti razbojnici poštedjeli život, a da djed ne bi ni prstom maknuo da su je htjeli zaklati. (DOO, str. 538.)
- *prst sudbine* – sudbinska neizbježnost; predodređeno da će se dogoditi
To slovo bilo je prst sudbine, znak kome je konj namijenjen. (F, str. 85.)

1.10. SOMATIZAM ZUB KAO SASTAVNICA

Iako zubi u različitim kulturama imaju različitu simboliku, sve ih povezuje činjenica da su zubi simbol slave i ugleda, kao i zaštite, izdržljivosti i postojanosti. Nadalje, zubi često simboliziraju napad i obranu te snagu žvakanja i agresivnost zbog

²⁵ B. KOVAČEVIĆ, *Hrvatski frazemi od glave do pete*, 113.

²⁶ *Isto*, 117.

žudnje za materijalnim dobrima.²⁷ U Jergovićevim su romanima zabilježena dva frazema sa somatizmom *zub*:

- *promrsiti kroz zube* – ljutito reći
(...) *promrsila je kroz zube: Veze su u prekidu. Ne možete to shvatiti?* (DOO, str. 82.)
- *naoružan do zuba* – imati mnogo oružja
Ratoborni i ljutiti navalili su da idu doma i, evo, ranom zorom će se vratiti naoružani do zuba. (DOO, str. 544.)

I.II. SOMATIZAM NOGA KAO SASTAVNICA

Budući da je noga organ hoda, ona je simbol društvene povezanosti i izravnoga kontakta s majkom zemljom. Somatizam *noga* u frazeologiji simbolizira stabilnost, snalažljivost, samostalnost, razboritost, zdravlje, odbacivanje i nemoć.²⁸ U trima romanima zabilježena su dva frazema sa somatizmom *noga*:

- *na visokoj nozi* – lagodno
Lakomislen i galantan provodio je rat na visokoj nozi... (DOO, str. 54.)
- *podsijecale su se noge komu/čemu* – jako se plašiti
I kako su mu se, jedan za drugim, potpisivali i zadnji stanari, tako su mu se podsijecale noge. (S, str. 93.)

I.I2. SOMATIZAM KRV KAO SASTAVNICA

U rječnicima simbola stoji da je krv općenito simbol života, a u frazeološkom korpusu najčešća je simbolika prolijevanja krvi i smrti.²⁹ Analizom spomenutih romana pronađeni su sljedeći frazemi sa somatskom sastavnicom *krv*:

- *žedan krvi* – ubilački raspoložen
Oči svinje ili čovjeka koji po gradu traži Srbe i Židove da ne ostane žedan krvi, te oči se nikada ne pretvore u oči srne, mislio je i nudio im pomoć. (DOO, str. 198.)
- *potekoše rijeke krvi* – došlo je do krvoprolića
(...) *ili je oholo pomislio da njega može mimoići ta glupost iz koje potekoše rijeke krvi i zbog koje se svi osjećaju krivima.* (DOO, str. 199.)
- *krvlju braniti* – braniti životom
(...) *ipak će se naći Francuza koji će svojim životima i krvlju braniti nacionalni ponos.* (DOO, str. 341.)

²⁷ Isto, 111.

²⁸ Isto, 118–119.

²⁹ Isto, 123–124.

- *mrznula se krv u žilama komu/čemu – tko/što veoma se boji (...) od kojih se mrznula krv u žilama jer bi išle do u deseto koljeno i u daleku budućnosti.* (DOO, str. 359.)
- *mrznula se krv komu/čemu – jako se bojati koga/čega (...) a njemu se krv mrznula od pogleda na ona slova.* (F, str. 36.)

1.13. SOMATIZAM MOZAK KAO SASTAVNICA

Mozak je organ koji pripada središnjemu živčanomu sustavu te je sjedište razuma, intelekta, memorije i imaginacije. Budući da je mozak unutarnji organ, nedostupan oku, njegova je zastupljenost u frazeološkom korpusu, u kojem simbolizira inteligenciju i sposobnost razmišljanja, slabija.³⁰ Analizom Jergovićevih romana pronađena su dva somatska frazema sa somatizmom *mozak*:

- *švrake su popile mozak komu/čemu – postati lud ili glup*
A ne da mislim u sebi što to ovaj čovjek govori, jesu li meni švrake popile mozak ili je on totalni kreten. (DOO, str. 154.)
- *prosuti mozak komu/čemu – ubiti koga/što*
No, ako me ne poslušáš i ako te sutra tu nađem, njemu ću na licu mjesta prosuti mozak. (DOO, str. 166.)

1.14. SOMATIZAM SRCE KAO SASTAVNICA

S obzirom na to da je srce središnji ljudski organ, općenito odgovara pojmu središta i uzima se kao simbol intelektualnih funkcija i intuicije. U hrvatskoj frazeologiji somatizam *srce* simbolizira sjedište najvažnijih čovjekovih emocija.³¹ U trima analiziranim romanima pronađeni su sljedeći frazemi sa somatskom sastavnicom *srce*:

- *ruku na srce – iskreno govoreći*
Što joj je, ruku na srce, i uspijevalo. (DOO, str. 117.)
- *stići prečicom do (čijeg) srca – u kratkom vremenu pridobiti nečiju ljubav (...) i vjerujući da će joj sve reći ne bi li prečicom stigao do Dianinog srca.* (DOO, str. 127.)
- *ujesti koga/što za srce – povrijediti koga/što*
Ujo si me za srce! vedrije će Franjo, pa podiže svečani pehar kao da želi naglasiti svoje riječi. (DOO, str. 289.)
- *okameniti srce komu/čemu – tko/što prestane imati/pokazivati emocije*
Okameniti djetetu srce ne bi li se spasilo tolike nesreće svijeta. (S, str. 32.)

³⁰ Isto, 108.

³¹ Isto, 120–121.

- *raspuknulo se srce* – biti jako povrijeđen
Pamtim taj osjećaj napuštenosti, ali i podsmijeh, Nonin i Nonetov, nad srcem koje mi se nadvoje raspuknulo... (S, str. 102.)
- *ne imati srca za učiniti što* – ne željeti učiniti što
(...) nego će stajati na mojim policama jer nemam srca da ih odbacim. (S, str. 127.)

1.15. SOMATIZAM JEZIK KAO SASTAVNICA

Jezik se u rječniku simbola često poistovjećuje s plamenom zbog oblika i pokretljivosti kojom razara i pročišćuje. Kao organ govora, jezik se smatra tvorcem riječi i izvor je svađe i sukoba. U frazeologiji *jezik* najčešće simbolizira govor ili šutnju.³² Pronađena su dva frazema sa somatizmom *jezik* u analiziranim romanima:

- *svezao se jezik komu/čemu* – zašutio je tko
Šta je bilo? Svezao ti se jezik? (DOO, str. 153.)
- *ugristi se za jezik* – prešutjeti
Bio je suradnik okupatora, mislio ju je utješiti pa se ugrizao za jezik shvativši što je rekao. (DOO, str. 363.)

1.16. SOMATIZAM BRK KAO SASTAVNICA

Brk je, poput brade, simbol muževnosti, hrabrosti i mudrosti.³³ U trima Jergovićevim romanima pronađen je jedan frazem sa somatskom sastavnicom *brk*:

- *nasmijati se u brk komu/čemu* – izravno se nasmijati komu
Smirite se, družite! – nasmijala mu se u brk jedna podebela mlađa Srpkinjina... (F, str. 88.)

1.17. SOMATIZAM ŽIVAC KAO SASTAVNICA

Budući da su živci povezani s emotivnom i osjetilnom ljudskom stranom, u frazeologiji simboliziraju osjetljivost, nemir, uzrujanost i napetost.³⁴ Zabilježen je jedan frazem sa somatizmom *živac* u analiziranim romanima:

- *ići na živce komu/čemu* – postajati dosadan, teško podnošljiv
(...) a i zato što joj je na živce išlo da, tko god od muških uđe u kuću, samo gleda gdje je rakija. (DOO, str. 185.)

³² Isto, 110.

³³ Isto, 113.

³⁴ Isto, 124.

2. Struktura frazema

Tri su osnovna oblika frazema: *fonetske riječi*, *sveze riječi* / *skupovi riječi* i *rečenice*. U frazema koji imaju oblik *fonetske riječi* samo je jedna sastavnica samostalna i naglašena, a druga ili druge dvije nenaglašene su i nesamostalne riječi (npr. *iza rešetaka, ni u ludilu*).³⁵ Neki frazeolozi ne priznaju fonetskim riječima status frazema jer smatraju da se u frazeme mogu ubrajati samo sveze dviju ili više samostalnih riječi.³⁶ Najzastupljeniji su frazemi koji imaju oblik *sveze riječi* ili *skupa riječi* pri čemu su barem dvije sastavnice naglašene i samostalne riječi.³⁷ Sintaktička veza može biti neovisnoga tipa u kojoj se sastavnice povezuju neovisnim veznicima – rastavnim, sastavnim i suprotnim (npr. *sad ili nikad, ni pet ni šest, kratko i jasno, uzduž i poprijeko*). S druge strane javljaju se i frazemi u kojima je sintaktička veza ovisnoga tipa pri čemu se izdvajaju: kongruencija ili sročnost – podudaranje glavne i zavisne sastavnice frazema u rodu, broju i padežu (npr. *začarani krug, plava krv, iz petnih žila*); rekcija ili upravljanje – sintaktička veza u kojoj glavna sastavnica određuje u kojem će obliku biti zavisna sastavnica, a s obzirom na glavnu sastavnicu rekcija može biti glagolska (npr. *poželjeti dobrodošlicu, pasti u zaborav*), imenička (npr. *junak dana, znak pažnje*) i pridjevska (npr. *gladan kruha, kriv za sve*) te pridruživanje – tip zavisne sveze u kojoj je zavisna riječ nepromjenjiva ili se rabi isključivo u osnovnu obliku (npr. *krivo gledati, ići kući pjevajući*).³⁸ Frazemi koji imaju oblik *rečenice* u jeziku nisu česti (npr. *vrag ne spava; makar sjekire padale s neba*).³⁹ Frazeme *rečenice* potrebno je razlikovati od *sveza riječi* s glagolskom rekcijom koje uz lični oblik glagola postaju rečenicom (npr. *obasipati pažnjom, plivati protiv struje*). Frazemi *rečenice* imaju rečenicu za osnovni strukturni oblik, a izdvajaju se: jednostavne rečenice (npr. *duša boli koga; bog bi ga znao; vrag ne spava; u tom grmu leži zec; vrane su ispile mozak komu*) i složene rečenice koje mogu biti nezavisnosložene (npr. *kaži Jakovu, a on će svakomu; na jedno uđe, na drugo iziđe*) ili zavisnosložene (npr. *to je da čovjeku pamet stane; što mu je na srcu, to mu je na jeziku*).⁴⁰

2.1. POREDBENI FRAZEMI

Poredbeni frazemi nastaju od svih tipova osnovnih frazeoloških veza uz dodatak poredbeno-načinskih veznika *kao*, *kao da* ili prijedloga *poput*. S obzirom na navedeno, ustaljene se sheme dopunjavaju novim sastavnicama koje su prikladne za usporedbu. Primjerice: *kao* + fonetska riječ – *kao* + prijedlog + imenica u genitivu (npr. *kao iz puške, kao bez duše*); *kao* + imenička sveza – *kao* + imenica + imenica u genitivu s prijedlogom ili bez prijedloga (npr. *kao grom iz vedra neba, kao gljive*

³⁵ A. MENAC, Ž. FINK ARSOVSKI, R. VENTURIN, *Hrvatski frazeološki rječnik*, Zagreb, 2003., 6.

³⁶ A. MENAC, *Hrvatska frazeologija*, 18.

³⁷ A. MENAC, Ž. FINK ARSOVSKI, R. VENTURIN, *Hrvatski frazeološki rječnik*, 6.

³⁸ A. MENAC, *Hrvatska frazeologija*, 18.

³⁹ A. MENAC, Ž. FINK ARSOVSKI, R. VENTURIN, *Hrvatski frazeološki rječnik*, 6.

⁴⁰ A. MENAC, *Hrvatska frazeologija*, 18–19.

poslije kiše), kao + glagolske sveze (npr. *sipati što kao iz rukava, čekati koga/što kao manu s neba*). Drugi je tip preobrazbe u kojoj se usporedba odvija s obzirom na imenicu koja je u izvornoj rečenici bila subjekt pa sveza prestaje biti rečenična i postaje glagolska (npr. *vrag bježi od tamjana – bježati kao vrug od tamjana*).⁴¹ Nadalje, poredbeni frazemi mogu imati oblik načinske ili poredbene zavisne rečenice u kojoj se glavna rečenica sa složenom povezuje veznikom *kao da* (npr. *kao da je s neba pao; kao da je iz groba ustao*). Postoje poredbeni frazemi koji imaju značenje velike količine čega, a tvore se veznikom *kao* i genitivom imenice (npr. *kao vode, kao kiše, kao leda*). Na kraju, ističu se i poredbeni pridjevski frazemi za koje je karakterističan nominativ (npr. *gladan kao vuk, blijed kao krpa*), dok se u njima genitiv pojavljuje isključivo onda kada to od njih traži imenička rekcija, prijedlog, broj ili drugi oblik ovisnosti (npr. <slučni> *kao dvije kapi vode*).⁴²

2.2. FRAZEMSKÉ SRASLICE I POLUSLOŽENICE

»Frazemske sraslice jednorječne su jezične jedinice u kojima je redosljed sastavnica isti kao u sintagmi ili svezi riječi od kojih su nastale. Tvorbene su sastavnice okamenjene u nekom obliku, a nova jedinica ima jedan naglasak.«⁴³ U frazemske sraslice ubrajamo izraze kao što su: *akobogda, zaboga, dozlaboga, nizaboga, pobogu, bogamu, dovraga, kvragu, žalibože*. Frazemske se sraslice uglavnom isključuju iz frazeološkoga fonda zbog višerječnosti kao formalnoga kriterija. Ipak, ističe se da ih je nepotrebno isključivati iz frazeološkoga fonda hrvatskoga jezika.⁴⁴ Novoustanovljena skupina frazema frazemske su polusloženice – jednorječnice koje su slijeva i zdesna omeđene bjelinom i koje između svojih sastavnica imaju spojnicu. Svaka sastavnica ima svoj naglasak što ih čini frazemima. U okviru polusloženica promatraju se frazemi sa *subordinacijskim odnosom* među sastavnicama (npr. *rak-rana, tata-mata*); *koordinacijskim odnosom* među *nepromjenjivim* sastavnicama (npr. *amo-tamo, brže-bolje, danas-sutra*) i *koordinacijskim odnosom* među *promjenjivim* sastavnicama (npr. *hoćeš – nećeš, htio – ne htio*).⁴⁵ Među frazemskim polusloženicama izdvajaju se oni frazemi u kojima je polusloženica samo dio frazema te se u tom slučaju ne dovodi u pitanje definicija frazema. Ipak, i u tim frazemima postoji razlika u sintaktičko-semantičkom odnosu između sastavnica pa se izdvaja: *koordinacijski odnos* (npr. *napraviti na ajn-cvaj, na ho-ruk; šuć-muć pa prolj*) i *subordinacijski odnos* (npr. *činiti/učiniti u fotofinišu što; dati komu time-out*).⁴⁶

⁴¹ Isto, 39–40.

⁴² Isto, 40–41.

⁴³ B. KOVAČEVIĆ, E. RAMADANOVIĆ, *Frazemske polusloženice (od rječnika preko tvorbe do pravopisa i obratno)*, u: *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 39(2013.)1, 272.

⁴⁴ Isto, 272.

⁴⁵ Isto, 273.

⁴⁶ Isto, 273.

2.3. STRUKTURNA ANALIZA SOMATSKIH FRAZEMA U JERGOVIĆEVIM ROMANIMA

Strukturna analiza somatskih frazema u trima Jergovićevim romanima pokazala je da među zabilježenim somatskim frazemima ne postoji frazem koji prema strukturi pripada fonetskim riječima. S druge strane najbrojniji su somatski frazemi koji strukturno pripadaju skupu riječi: *prelaziti preko mrtvih glava* (glagolska rekcija), *preko tuđih glava* (kongruencija), *doći glave komu/čemu* (glagolska rekcija), *bježati glavom bez obzira* (glagolska rekcija), *izgubiti glavu* (glagolska rekcija), *doći koga/što glave* (glagolska rekcija), *natovariti što na glavu* (glagolska rekcija), *mućnuti glavom* (glagolska rekcija), *spasiti (čiju) glavu* (glagolska rekcija), *izvući živu glavu* (glagolska rekcija), *gubiti glavu* (glagolska rekcija), *izbaciti iz glave* (glagolska rekcija), *razbijati glavu oko koga/čega* (glagolska rekcija), *saginjati glavu pred silom* (glagolska rekcija), *ni za živu glavu* (kongruencija), *raznijeti komu/čemu glavu* (glagolska rekcija), *proći komu/čemu kroz glavu* (glagolska rekcija), *uzmaći glavom bez obzira* (glagolska rekcija), *vrtjeti se komu/čemu po glavi* (glagolska rekcija), *natovariti na vrat* (glagolska rekcija), *skinuti s vrata* (glagolska rekcija), *navući zlo/nesreću na vrat* (glagolska rekcija), *navlačiti vruga na vrat* (glagolska rekcija), *izići komu/čemu na nos* (glagolska rekcija), *nabijati na nos* (glagolska rekcija), *ne sklapati oči* (glagolska rekcija), *vidjeti/pogledati/otkriti golim okom* (glagolska rekcija), *u tren oka* (imenička rekcija), *otvoriti četvere oči i uši* (glagolska rekcija), *ostati u uhu komu/čemu* (glagolska rekcija), *vezati uši komu/čemu u mašnu* (glagolska rekcija), *ispiranje usta (čijim imenom)* (imenička rekcija), *ispirati u ustima* (glagolska rekcija), *uzeti koga/što u usta* (glagolska rekcija), *sklopiti vilicu* (glagolska rekcija), *objesiti krajeve usana* (glagolska rekcija), *preći u tuđe ruke* (glagolska rekcija), *naći se pri ruci komu/čemu* (glagolska rekcija), *imati zlatne ruke* (glagolska rekcija), *biti (čija) desna ruka* (glagolska rekcija), *biti na svoju ruku* (glagolska rekcija), *ruku na srce* (imenička rekcija), *dići ruku na sebe* (glagolska rekcija), *adut u rukama* (imenička rekcija), *preuzeti koga/što u svoje ruke* (glagolska rekcija), *dići ruke od koga/svega* (glagolska rekcija), *pasti u ruke komu/čemu* (glagolska rekcija), *otimati kruh iz ruku* (glagolska rekcija), *gubiti obraz* (glagolska rekcija), *udariti na obraz* (glagolska rekcija), *ne maknuti ni prstom* (glagolska rekcija), *prst sudbine* (imenička rekcija), *prst božanske sudbine* (imenička rekcija), *naoružan do zuba* (pridjevska rekcija), *promrsiti kroz zube* (glagolska rekcija), *na visokoj nozi* (kongruencija), *žedan krvi* (pridjevska rekcija), *krvlju braniti* (pridruživanje), *prosuti mozak komu/čemu* (glagolska rekcija), *ujesti koga/što za srce* (glagolska rekcija), *stići prečicom do (čijeg) srca* (glagolska rekcija), *ugristi se za jezik* (glagolska rekcija), *nasmijati se u brk komu/čemu* (glagolska rekcija), *ići na živce komu/čemu* (glagolska rekcija). Prema strukturi, izdvajaju se sljedeće frazemske rečenice među analiziranim somatskim frazemima: *nebo se sruši na glavu komu/čemu*; *nad glavom se roje upitnici*; *leti glava komu čemu*; *ne zna tko mu glavu nosi*; *oko se ugasilo komu/čemu*; *grunu/pođu suze na oči komu/čemu*; *neće stići do ušiju*; *ne prodaji obraz za malu paru*; *podsiyecale su se noge komu/čemu*; *mrznula se krv komu/čemu*; *mrznula se krv u žilama komu/čemu*; *potekoše rijeke krvi*; *svrake su*

popile mozak komu/čemu; okameni srce komu/čemu; svezao se jezik komu/čemu. Strukturnom analizom zabilježenih somatskih frazema u trima Jergovićevim romanima izdvojena su dva poredbena frazema oblika kao + imenička sveza: *kao muha bez glave* i *kao prstom u pekmez*, dok frazemske sraslice i polusloženice među somatskim frazemima nisu zabilježene.

Zaključak

U radu se nastojalo progovoriti o postojanju različitih tumačenja i definiranja frazeologije u kontekstu lingvistike. S obzirom na to da je frazeologija izrazito mlada jezikoslovna disciplina, javlja se sve veći interes za njezinim istraživanjem što za posljedicu ima sve veći broj radova iz toga područja i sve češća promišljanja o postojećoj problematici te lingvističke discipline. U skladu s tim nastaje i ovaj rad. Somatska frazeologija zauzima vrlo važno mjesto u jezičnom frazeološkom korpusu svih jezika jer su somatizmi najprimjetniji sloj jezičnih jedinica na razini frazeologije. S obzirom na postojanje problematike vezane za somatsku frazeologiju kada je riječ o svrstavanju frazema unutar somatskoga frazeološkoga korpusa, ne čudi postojanje različitih poimanja somatskih frazema među frazeolozima. Točnije, ne postoji dogovor o svrstavanju dijelova tijela životinja u somatske frazeme, a postoje i neslaganja oko unutarnjih organa i apstraktnih pojmova poput duše i uma. No svi frazeolozi pak zaključuju da se somatskim frazemima izriču čovjekove emocije, mentalne sposobnosti i različiti postupci koji za cilj imaju prikazati čovjekove stavove prema unutrašnjemu svijetu i naglasiti ulogu simbolike pojedinih dijelova tijela. Analiza frazema (frazeologizama) u romanima *Dvori od oraha*, *Freelander* i *Selidba* Miljenka Jergovića pokazala je velik udio somatskih frazema u frazeološkom korpusu navedenih romana, od kojih su najbrojniji somatski frazemi sa somatizmom *glava*. U frazeološki korpus ovoga rada nisu ubrojeni frazemi koji za sastavnicu imaju dio životinjskoga tijela, apstraktne pojmove poput duše i uma, kao ni tjelesne izlučevine poput znoja. Ostali somatski frazemi analizirani u radu za glavnu sastavnicu imaju redom somatizme: *vrat*, *nos*, *oko*, *uho*, *usta*, *ruka*, *obraz*, *prst*, *zub*, *noga*, *krv*, *mozak*, *jezik*, *srce*, *brk* i *živac*. Strukturna je analiza zabilježenih somatskih frazema u trima navedenim romanima pokazala veliku brojnost frazema koji su oblika skupa riječi gdje je najčešći odnos među sastavnicama glagolska rekcija, nakon čega slijede frazemske rečenice i skupovi riječi s imeničkom i pridjevskom rekcijom te kongruencijom. Zabilježena su dva poredbena frazema oblika kao + imenička sveza, dok frazemske sraslice i polusloženice nisu zabilježene. Analiza frazeološkoga korpusa u trima Jergovićevim romanima pokazala je kompleksnost somatskih frazema i otvorila put novim istraživanjima koja se mogu odnositi i na ostala djela Miljenka Jergovića i na djela drugih suvremenih domaćih autora radi prikazivanja važnosti istraživanja frazeologije u okviru lingvistike s naglaskom na somatske frazeme i na frazeologiju kojom se služe pojedini književnici. Ovaj rad stoga može poslužiti kao ishodište budućim frazeološkim istraživanjima sa sličnom tematikom.